

Közművelődésről zenei felhangokkal

Online interjú Benkő Benedekkel

A polgári család kulturális nyitottsága és értékszemlélete egy életre meghatározta a pályafutását, a közművelődéshez azonban mégis a mezőgazdaságon és a beatzenén keresztül vezetett az útja. Számos közművelődési intézmény munkatársa, vezetője volt, aktív évei után nyugalmazott igazgatóként sem szakított a szakmai közösséggel, aktív tagja a szenior műhelynek. A személyes találkozástól a koronavírus-járvány miatt sajnos el kellett tekintelnünk, így az interjút az online tér kínálta lehetőségek kiaknázásával készítettük el. Mesészerű élettörténete nemcsak személyes áttekintést ad az elmúlt évtizedekről, hanem kirajzolja a közművelődés szerteágazó és folyton megújuló tevékenységrendszerét és annak változásait.

Hévízi Róbert: *Hogyan került kapcsolatba a kultúrával, a közösségi művelődéssel?*

Benkő Benedek: Az életem, így a szakmai életem is tele van véletlenekkel. Valahogy így akarta a sors vagy a Teremtő. Olyan családból származom, melyben a kultúra mindig fontos szerepet játszott, emlékszem a családban kamarazenélésekre, otthon sok könyvünk volt, így igen korán megtanultam olvasni, ötéves koromban már

zongorázni tanultam. Édesapám evangélikus lelkész volt Gyulán, édesanyám Stéberl András, gyulai kolbászgyáros leánya. Nagypám szobrát – aki aranykoszorús hentesmester és az 1935-ös Brüsszeli Világkiállítás aranyermese volt – ez év júliusában avatták fel Gyulán az evangélikus templom mellett, ahol gyerek voltam.

Legkedvesebb időtöltésem az olvasás volt, faltam a könyveket, legyen az bármilyen, történelmi, vagy útleírás, különösen Kittenberger, Széchenyi Zsigmond, Molnár Gábor könyveit szerettem, végigolvastam a magyar remekírókat, később Mika Waltari és hasonlóak voltak a kedvenceim.

Általános iskolás koromban néptáncra jártam, majd később Jámbor Pista bácsi tánciskolájába. Tanulmányaimat mezőgazdasági vonalon kezdtem, mivel gimnáziumba az úgynevezett 5+1 oktatási rendszerben kertészeti politechnikára jártunk, a Kertészeti Főiskolára felvételiztem 1963-ban, ahova a „megfelelt, de helyhiány miatt...” – akkoriban jól ismert szöveggel – nem vettek fel. Volt előzménye, a polgári családi háttér – finoman szólva – nem volt szerencsés.

Mivel ekkorra már Orosházán laktunk, a hódmezővásárhelyi

Felsőfokú Technikum kihelyezett tagozatának Felsőfokú Takarmánygazdálkodási Technikumába kerültem. Elvégeztem, s mivel nem volt szerződése semmiféle mezőgazdasági üzemmel, így az első, gyakornoki évre a minisztérium helyezett ki, ajánlva két lehetőséget, a Bábolnai Állami Gazdaságot és a Lajta-Hansági Állami Gazdaságot. Mivel nagynénémék Mosonmagyaróváron laktak, így a választás a Lajta-Hansági Állami Gazdaságra esett. Itt nem akartak fogadni – „nem tudjuk, hogy ez milyen képzés, ilyen szakemberre nincs szükségünk”, mondták –, de mivel a gyakornoki fizetést a minisztérium állta, egy évig megtűrték.

1965 augusztusában kerültem Mosonmagyaróvárra, a keverő-

üzemben együtt dolgoztam egy előfelvételis fiúval, aki egy akkor alakult beat zenekar gitárosa volt. Összebarátkoztunk, s rajta keresztül a többiekkel is, jártam a bulikra, a Kühne-be, azaz a Mezőgazdasági Gépgyár éttermébe minden vasárnap 17 és 21 óra közötti táncos rendezvényekre. A zenekar dobozával, Grafl Zolival kerültem a legjobb barátságba, s mikor a következő évben ez a zenekar bomlott és megalakult egy új, velük tartottam. Volt némi angoltudásom, jó fülem, s mivel akkor nem lehetett szövegekhez hozzájutni, magnetofonról kellett megérteni a szövegeket, az akkordokat. Ebben vállaltam szerepet, később énekeltem is. Első felépésem egy iskolai bulin volt 700 fiatal előtt, folyt a víz mindenhol, de siker volt.

Egy idő után ez a zenekar is bomlott, én mentem Grafl Zolival, aki új zenekart hozott össze, ez volt az Ad Flexum zenekar, Móvár római kori nevére elnevezve. A zenekar jól ment, jártunk versenyekre, a Ki-Mit-Tud-ban a budapesti válogatóig jutottunk – a Gemini és a Hungária volt az ellenfelünk, így esélyünk sem volt.

A gyakornoki év után az Agrár Főiskola izotóp laborjában lettem egy évre kísérletvezető technikus, majd a megyei Gabonatrösz Keve-rőüzemébe lettem minőségellenőr.

Összeállt a zenekar rajongói csapata, megalakítottuk az Ad Flexum klubot. 1969 februárjában a Művelődési Központ igazgatója, Marcsik Miklós megkérdezett, hogy nincs-e kedvem népművelőnek állni, mert az egyik kolleganő nyugdíjba megy és lenne egy hely. Kis gondolkodás után igent mondtam, úgy, hogy csak némi fogalmam volt a munkáról, mert a klubon keresztül valamelyest bepillantást nyertem egy intézmény életébe, de igazán nem sokat tudtam.

Kapóra jött az ajánlat, és 1969 februárjában „hályogkovács” módon népművelési előadó lettem a

Bardócz Béla Járási Művelődési Központban. 1971-ben levelezőn elkezdtem Szombathelyen a népművelés-könyvtár szakot, melyet 1974-ben, Szegeden, a debreceni Tanítóképző Főiskola kihelyezett tagozatán fejeztem be. Később a Juhász Gyulán a főiskolai népművelés szakot, illetve, ha lúd, legyen kövér alapon az állattenyésztő üzem mérnök kiegészítő képzést is elvégeztem, munka mellett, minden tanulmányi szabadság nélkül.

H. R.: *Milyen intézményeknél és milyen beosztásban dolgozott?*

B. B.: A népművelői munkát Mosonmagyaróváron kezdtem, 1972. június 30-ig dolgoztam a Járásiban, mint előadó. Sok mindent csináltam, szerveztem eseményeket, az Ad Flexum klub programjait, szoros kapcsolatban voltunk a Fiala Művészek Klubjával, szinte kihelyezett tagozata voltunk. Okányi Kiss Ferenc, Böhm Edit, Csányi Miklós, Szomjas György. Kürthy Papp László és sokan mások voltak vendégeink egy-egy alkalommal.

Részt vehettem az első Szigetközi Napok szervezésében, jártam a járás intézményeit, segítve és tanulva. Így ismerkedtem meg Mosonszentmiklóson Karácsony Gézával is, aki egy nagyon jó ifjúsági klubot hozott létre, akitől sokat tanultam, leginkább azt, hogy „akinek nincs bogár a fülében állandóan, az nem lesz jó népművelő”, meg azt, hogy „abból lesz népművelő, akinek jó a kudarcűrő képessége”.

1972. július 1-én pályázat útján kerültem vissza Orosházára, a Petőfi Művelődési Központba, előadói státuszba. Elődöm Gabnai Katalin volt, az ő munkáját kellett átvennem, ami leginkább a gyermek terület volt. Hát ez nem igazán ment, ez nem állt közel hozzám. Kaptam is hideget és meleget, még figyelmeztetést is, de hiába mondtam, hogy ez nem az én vilá-

gom... Csak a szerepek már ki voltak osztva, tehát valamit ki kellett találnom.

Közben a magánéletemben is változások történtek, 1973-ban családot alapítottam, feleségemmel, Kovács Zsuzsannával négy fiút neveltünk fel.

1972-ben megszűnt a Salgótarjáni Zenei Fesztivál, gondoltam, talán ebbe a részbe be lehetne férközni. Így történt, hogy 1974 elején egy alkalommal, mikor a főnökeimmel Budapesten a Népművelési Intézetben jártunk – minden előzetes egyeztetés nélkül – hazajövetel előtt mondtam az igazgatónak – Feldmann Józsefnek hívták – hogy „ide szeretnék bemenni ezzel az emberrel beszélni...”. Az ajtóra az volt írva, hogy Wilpert Imre könnyűzenei referens.

Bementünk, s ott nagy merészen előadtam, hogy szeretnék egy Alföldre kiterjedő zenei fesztivált rendezni, s hogy az intézet tudna-e ebben segíteni. Emlékeim szerint ennek Imre nagyon megörült, mert éppen azon gondolkodott, hogyan lehetne pótolni Salgótarját. S mivel ettől kezdve pénz, paripa, meg fegyver is volt, a főnökeimnek is tetszett az ötlet, belementek, s így jött létre az Orosházi Beat Fesztivál. Első évben csak az Alföldről jöttek zenekarok, megyei válogatók vagy jelölések után, következő évben országossá bővült, nálunk volt a Dunától keletre eső rész, Tamásiban a Dunántúl, Budapesten a budapesti zenekarok és Győrben pedig az országos döntő. Kiugrási pont, s itt olyan zenekarok indultak már, mint a Panta Rhei, a Color, a Lux, a Kis Rákfogó és sokan mások is. Sok embert megismertem, többek között Gonda Jánost is, mely ismeretségnek később lesz nagyobb jelentősége. Jávorai Vili, Földes Laci, Berki Tamás, Komjáthy György Szentkuthy Pál és hasonlóak voltak a zsűritagok. Bizonyos körökben ezzel – szerénység nélkül mondhatom – én is ismert lettem.

Az intézményben hozzám került a színházi terület gondozása is, több színházzal voltunk kapcsolatban, akik tájoltak nálunk. Évről évre egyre több bérleti sorozatot sikerült összehoznunk, a Békés megyei Jókai Színház mellett a szolnoki Szigligeti Színház, a Szegei Nemzeti Színház és néha egy-egy budapesti előadás is helyet kapott a sorozatokban. Lassan főelőadóvá avasztam.

A zenei fesztivál mozdított azután tovább, 1978 áprilisában, Székesfehérvárott, a Fiala Dalosok Találkozóján ismerkedtem meg Szabó Ferencel – később Pallagi Ferenc néven ismert újságíró lett –, aki arra biztatott, hogy Tatabányán a városi kis intézményeszkék bázisán egy új intézményt akarunk létrehozni, városi művelődési központot alapítani, majd építeni is, ő is oda készül – akkor Szentendrén, a Pest Megyei Művelődési Központban dolgozott –, pályázam meg, és dolgozzunk együtt.

Időközben Orosházán Berki Tamással közös gondolkodással – ekkorra már ő volt a Népművelési Intézet könnyűzenei referense – alakult egy elképzelés, egy nemzetközi jazztábor orosházi létrehozására, ez ígéretes volt, s nem szerettem volna elhagyni.

Elmentem Tatabányára, megismerkedtem az elképzelésekkel, a leendő kollegákkal, a lehetőségekkel, azt mondtam, ha jönnek, akkor a jazztábort szeretném megcsinálni. Summa summarum elfogadták a helyiek, s személyesen el is jöttek Orosházára engem és a körülményeimet megismerni. Nem rejtettem véka alá, hogy ki vagyok, honnan jövök s érdekes módon ezzel együtt elfogadták a pályázatomat.

Így 1978. november 16-tól Tatabányára kerültem, s a 6 kis intézményeszkéből álló, 1979. január 1-én ezen a bázison összevont Városi Művelődési Központ igazgatója lettem, mely tartott 1992.

január 31-ig, az intézmény megszüntetéséig. Álljon itt az alapstáb neve: Tóth Zsóka, Izingné Lois Márta, Pruzsina Rózsa, Bukovszki Zoltán, Szabó Ferenc, Szabó Lajos, Kovács Miklósné és a többiek, akik közül már sokan nincsenek közöttünk, de felsorolni őket nem férne ide.

Új formákat hoztunk létre, létrehoztuk a megye első társastánc klubját, létrehoztuk az első nagyszabású gyermeknapot, jazzklubot alakítottunk, majd 1979-ben megrendeztük a Jazzklubok I. Országos Találkozóját és 1980-ban az I. Tatabányai Nemzetközi Jazztábort, melyet azután még sok követett. Ezekon világsztárok szerepeltek, s a mai magyar jazzgeneráció élvonala fiatal hallgatóként volt jelen. A tábor művészeti vezetője kezdetektől Gonda János volt, akivel élmény volt együtt dolgozni.

1990-ben volt a csúc, az Európában állomásozó Amerikai Légierő, az USAFE Ambassadors Big Bandje – melyet még Glen Miller alapított – lépett fel nálunk, volt olyan nagykövetjárás, hogy szinte nem volt egy nyugodt pillanatunk sem.

Megújítottuk a Szabadtéri Színpadot, rendszeresek lettek a koncertek. Az Újvárosi Klubkönyvtár a jazznek, irodalmi esteknek adott otthont, valamint itt működött Sz. Győrffy Klára festőművész országos híres gyermekrajz szakköre. De beférkőztünk a frissen épült Hotel Árpádba is, annak reprezentatív termében Társadalomtudományi beszélgetések címen hoztunk létre sorozatot, melyet Dárdai István vezetésével a Népművelési Intézet stábjja rögzített.

Viszont a városközpontban épülő, nekünk készülő művelődési intézményből kimaradtunk, a városi beruházásban elkészült intézményre rátette a kezét a megye, és mi ott ragadtunk az apró lukakban.

A város vezetése úgy döntött, hogy 1992. január 31-i hatállyal megszünteti a Puskin Városi Művelődési Központot és önállósítja a területi kisintézményeket, így gyakorlatilag munkahelyem 1992. január 31-én megszűnt, de hogy mi lesz velem, arról semmi hír nem volt. Három nappal előtte be mentem az alpolgármesterhez, és megkérdeztem, hogy akkor most velem mi lesz? Szó szót követett,

s gyorsan kreáltak egy munkahelyet a városnál, 1992. február 1-től városi kulturális menedzserként tevékenykedtem. Ez idő alatt az első Tatabányai Napok megszervezésében vettem részt, a Tatabányai Szimfonikus Zenekar nagylemezének felvételét és kiadását menedzselhettem és hasonló ügyekben járhattam el.

Gonda János közben készített egy tanulmányt, melyben egy kreatív zenepedagógiai intézet létrehozását vázolta fel, melyben mindazon zenepedagógiai irányzatok helyet kaphatnának, melyek Magyarországon nem, vagy kevéssé ismertek. A cél az volt, hogy a különböző pedagógiai gondolatokat, az Orff, a Willems, Montessori és hasonló zenepedagógiai elméleteket megismerhessék a zenepedagógusok konferenciák, továbbképzési alkalmak, kurzusok formájában, valamint rendezhetné a jazztábort is. Ez csak egy piciny irodát jelentene, s idővel önfenntartóvá is válhatna.

A tanulmányt bevittem Bencsik Jánoshoz, Tatabánya polgármesteréhez, akinek megtetszett az ötlet, s a valamikori úttörőházból kialakított Zeneiskolában kaptunk két irodát, három státuszt, némi forrást és 1993. január 1-jével megalakult a Nemzetközi Kreatív Zenepedagógiai Intézet, művészeti vezetőként Gonda János, ügyvezetőként jómagam, Véghné Sabján Éva kolleganőm pedig mint gazdasági ügyeket intéző vezető csatlakozott az intézethez.

Akkreditált pedagógus továbbképző programokat hoztunk létre, nemzetközi konferenciákat szerveztünk, a nagy zenepedagógia intézetekkel szoros kapcsolatot alakítottunk ki, ahonnan jöttek kurzusaink előadói. Salzburg Orff Intézet, Lyon Willems Intézet, Apagyi Mária és Lantos Ferenc komplex programja, Kokas Klára sajátos pedagógiai munkái jelentek meg az Intézet kínálatában.

2000-ben a város úgy döntött, hogy erre az intézményre sincs szükség, és 7 év után az intézetet megszüntették. Ismét úgy nézett ki, hogy munka nélkül maradok. Anynyiban volt szerencsém, hogy 1998 végén egy, a megyét érintő szakfelügyeleti vizsgálat kiderítette, hogy Komárom-Esztergom megyében nincs megyei közművelődési feladatot ellátó intézmény vagy iroda, ezért kötelezte a megyét, hogy hozza azt létre. Felkértek, hogy kezdjem meg mellékállásban a Közművelődési Szolgáltató Iroda (KÖSZI) megalapozását, amíg a pályázatot ki nem írják és nem nyer valaki. Mivel az intézet felszámolásának eseményei felgyorsultak, az utolsó pillanatban én is beadtam a pályázatomat, és sikerült, 2000 május 1-től a kétszemélyes KÖSZI igazgatója lettem. Újra fel kellett építeni egy megyei és országos kapcsolatrendszert, tudatni, hogy vagyunk. Ez sem volt egy könnyű feladat, közben háromra, majd négyre bővült a stáb és 2003-ban Komárom-Esztergom megye és Tata város megállapodott, hogy összevonja intézményeit, és mint hajdan, ismét Tatán lesz a Magyar Zoltán Megyei és Városi Művelődési Központ.

Ez volt az utolsó újrakezdésem, s innen már nyugállományba vonultam 42 év szolgálati idő után. Még egy évet dolgoztam nyugdíj mellett, majd 2006. augusztus 30-án véglegesen nyugdíjba vonultam. Egy darabig szakfelügyelőként tevékenykedtem, ami egy lubickolás volt, sok új helyet, kollegát ismertem meg.

H. R.: *Az elmondottak alapján az országos közművelődési vérkeringésbe is hamar bekapcsolódott. Mi a véleménye a Nemzeti Művelődési Intézet munkájáról?*

B. B.: Úgy vélem, hogy egy szakmai terület összefogására nagy szükség van, s ez a Nemzeti Művelődési Intézetben megvalósul.

Benkő Benedek egyik zenekarában

Érzékelem, hogy göröngyös úton kellett és kell végigmenniük, de a lakiteleki központ, az egységesen irányított szervezet reményt ad arra, hogy a kultúra, a közművelődés hangsúlyosabb helyet kapjon életünkben. Sokan azt hiszik, hogy kis hazánkban nem a legkardinálisabb kérdés, de azt remélem, hogy az lesz. Remélem, hogy az a személyi háttér, amit érzékelek, hatni tud.

Őszinte örömmel veszek részt minden alkalmon, melyre meghívást kapok, a seniorokkal való találkozás számomra mindig élményteli.

H. R.: *Hogyan ítéli meg a Nemzeti Művelődési Intézet tevékenységét Kárpát-medencei szinten?*

B. B.: Erre igazán nincs rálátásom, de azt gondolom, hogy nem tekinthetünk el attól a tényről, hogy a földrajzi és szellemi, kulturális határok nem esnek egybe, s a Kárpát-medencei magyar etnikum romlatlan magyarsága erőt adhat számunkra is. Erre nagy szükség van, mert egy kis nép is csinálhat, csinál is csodadolgokat, s erre a történelem már számtalan példát mutatott.

Benkő Benedek nagyapja szoboravatóján

H. R.: *A közelmúltban készült el a Nemzeti Művelődési Intézet székháza Lakiteleken. Milyen gondolatok fogalmazódtak meg önben az épület kapcsán?*

B. B.: Az intézeti székházat egy éve, még épülő állapotában láttam. A képek, melyek hozzám az interneten keresztül eljutottak egy csodálatos, funkcionális épület képét rajzolják elém, alig várom már, hogy élőben is láthassam és részese lehessen valamely eseményének. Lehet, hogy sokan úgy gondolják, hogy nincs a legszerencsésebb helyen, hiszen nem a fővárosban van, de ezen túl kell lépni. Nem biztos, hogy mindennek ott kell lennie, így talán közelebb van az élet valóságához.

H. R.: *Ön szerint milyen helyzetben van most a közművelődés?*

B. B.: Biztos vagyok abban, hogy nem könnyű, folyamatosan változnak az elvárások, a függőségek és a hatalmi helyzetek, sokkal bonyolultabb a világ, mint a mi időnkben volt. Akkor világosabb

volt a képlet, mit várnak, azt képes vagyok-e gyomorral bírni, meddig vagyok képes tolerálni az elfogadhatatlant, az értelmetlent, képes vagyok-e magam számára megteremteni azokat a körülményeket, hogy élvezzem is, amit csinállok. Ebben a tekintetben úgy érzem, volt néhány pillanat az életemben,

amire büszke lehetek, hogy sikerült. Olyan helyzetek bolydítják fel a viszonyokat, mint például a közalkalmazotti helyzet változása, de én emlékszem arra is, hogy a 80-as évek második felében sokan próbáltak kitörni a közalkalmazotti létből, alakultak kht-k, kft-k, hogy szabadabban mozoghassanak.

H. R.: *Mit gondol a szakterület jövőjével kapcsolatban?*

B. B.: Nem könnyű erre a kérdésre válaszolni, az önkormányzati önállóságnak nagyon kitett területről van szó. Ha olyanok kerülnek egy-egy településen döntési helyzetbe, akiknek kevés a kötődésük a kultúrához, ott könnyebben háttérbe szorulhat. Jobban egyensúlyban kellene lennie a civil szervezetek és a professzionális kulturális szervezetek közötti munkamegosztásnak. Érzésem szerint a kulturális civil szerveződések sokkal nehezebben kapnak felajánlásokat, mint más területeken működő szervezetek.

A Nemzeti Művelődési Intézetnek a szakterület erősítésében kell nagy szerepet vállalnia, a fontosság és a kikerülhetetlenség bizonyításának kényszere mindenkinek a maga helyén, a maga falujában, városában van.

BENKŐ BENEDEK népművelő, könyvtáros, üzemmérnök. Számos országos közművelődési rendezvénysorozat kezdeményezője és megvalósítója. Pályafutása során települési és megyei módszertani közművelődési intézményt is vezetett. Nyugdíjba vonulása után aktívan bekapcsolódott a szakértői és szakfelügyeleti munkába. Négy felnőtt gyermek édesapja.